List 44. **NOVICE** Tečaj XXXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. novembra 1880.

Obseg: Našim ljudem, ki se v Bosno preseliti hočejo. — Mastne poti pa puste njive. — Kako da gospodar telice dobí namesti junčekov. — Kako orehe sveže (frišne) ohraniti. — Jež. — Postava zoper umetna vina. — O veteranskih društvih. — Protestantizem in škof Hren. (Dalje.) — Nekaterih današnjih narodov ženitovanjski običaji. — Poštena nemška beseda. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Našim ljudém, ki se v Bosno preseliti hočejo.

Ko so nedavno časniki razglasili pogoje, po katerih se kmetovalcem ponuja naselitev v Bosni in Hercegovini, so začeli nekateri naši kmetje, ki domá težko izhajajo, premišljevati, ali ne bi jim kazalo, domovino svojo zapustiti in preseliti se v Bosno ali Hercegovino, ki jim ste bližji kakor severna Amerika, katera je dozdaj najbolj bila pribežališče izseljencem, pa tudi zato nekako bolj domači, ker jezik hrvatsko-srbski, ki se ondi govorí, je našemu slovenskemu jeziku zeló podoben.

Pogostoma zato od kmetov dohajajo „Novicam“ vprašanja: kam naj bi se obrnili, da se zagotovijo onih dobrot, ki se obetajo naselnikom, da ne gredó slepe miši lovit v čisto neznano deželo.

Čeravno „Novice“ mislijo, da bi varnejše bilo s preselitvijo potrpeti še tako dolgo, dokler niste Bosna in Hercegovina priznani za popolno avstrijski deželi in popolno urejeni po avstrijski upravi, smo vendar se obrnili na Dunaj in ondi prosili pojasnila o tem: kaj naj bi storili taki kmetje, ki samci ali z rodovino svojo nameravajo preseliti se v Bosno ali Hercegovino, da ne pridejo s preselitvijo v nobeno zadrego v tuji deželi?

Na to vprašanje smo iz popolno zanesljivega vira dobili sledeči odgovor:

Kdor želí preseliti se v Bosno ali Hercegovino, naj naredí s pismom prošnjo na oni oddelek c. kr. skupnega ministerstva na Dunaji, ki ima bosniške zadeve v svojih rokah; adresa v nemškem jeziku naj se glasí tako-le: „An das hohe k. k. gemeinsame Ministerium in Angelegenheiten von Bosnien und Hercegovina in Wien“. V pismu naj prosilec razloži: kaj je, samec ali z rodovino, od kod; spričalo župana in župnika naj dokaže, da prosilec je pošten človek, — dalje mora prosilec tudi to z verjetnim spričalom dokazati, da ima vsaj toliko premoženja, da si zamore semena za setev in za to potrebnega orodja kupiti, pa do prihodnje žetve sebe in rodovino svojo preživiti. Pismo s temi prilogami se, kakor gori rečeno, pošlje ministerstvu na Dunaj, in čaka naj se rešitve. Prosilci naj s tako narejenim pismom ministerstvo prosijo, da jim brez plačila dá v Bosni zemljišča (grunta), pa tudi potrebnega lesá za stavbo poslopja in kake polajšave za preselitev od doma v Bosno.

Pričakovati se sme, da bode sl. ministerstvo tako narejeno prošnjo ugodno rešilo.

Mastne poti pa puste njive.

Ljubi možje na kmetih! ali vam ne zazvonijo po ušesih te besede, ko greste po deželi okoli iz vasí v vas?

In kolikrat smo vam uže na srce govorili: skrbite za gnoj, ki je duša kmetijstvu, al vsi dobri nauki so še večidel glas vpijočega v puščavi. Da bi jaz župan ali župnik bil na kmetih — je modro rekel nek domoljub — ne dal bi mirú, da v srenji in v fari imajo vsi kmetje taka gnojnišča, kakor so potrebna, da kmetovalec njivam napravi potrebnega živeža. Ali ni sramota za celo občino ali faro, da so gnojne jame še zmerom bele vrane in da najboljši in najbolj rodivni gnojni deli se po potih razlivajo in pogubljajo — na škodo poljskim pridelkom in na škodo zdravju ljudi in živine! Kdo bi mislil, da imajo ti ljudje toliko gnoja, da ne vedó kam ž njim, a vendar le vseskozi tožijo, da jim ga na vseh straném primanjkuje.

Pisatelj tega je govoril enega dne zastran prevelike potrate gnoja z nekim kmetom. In dragi moj starček mi je po navadi staro pesmico pel, da mu vedno gnoja primanjkuje, in je pravil, da mu ga bo prihodnjič še bolj primanjkovalo, zato ker letos ni dovelj krme nakosil. I, kako bi vam gnoja ne manjkalo, ker ga pustite iz dvorišča in gnojišča po ulicah razcejati se! Ali bi ne bilo bolje, če bi si gnojno jamo napravili, kamor bi se najboljši gnoj stekal, namesti da se po vasi razgubljuje! — „Gospod! ne zamerite, naša jama je dobra“ — mu vaščan v besedo seže. „Bog pomagaj tej dobroti! — Kup praznega gnoja leži sèm ter tjè po dvorišču raztresen, največ ga leží pod kapom, da ga kapnica vedno izpira. Pri vsakem še tako pohlevnem dežji se veliko najmočnejega gnoja pogubí. Ljubi moj prijatelj, če hočete, da vam ne bo gnoja primanjkovalo, morate ž njim vse drugače ravnati. Gnojišče mora spod kapa priti, globokeje ga morate skopati, da bo jami podobno, in jo z luknjo previditi, skoz katero se bo gnojnica v jamo ocejala. Če tako jamo napravite, boste imeli obilo in prav dobrega gnoja!“ — „Prav imate gospod! taka jama bi res ne bila za gnoj slaba, al — stroški, stroški!“ — „Oče, ne bojte se stroškov, — v enem letu vam bodo povrnjeni, pri sedanji napravi vam

pa gre vsako leto polovico gnoja v izgubo. Poglejte, če cel kup vlažne stelje s soljo potresete in z vodo polijete, vam gre sol z vodo vred pod zlo, zato, ker se sol v vodi raztopí in z vodo odteče. Ravno taka je tudi z vašim gnojiščem; najbolje stvari, katere zemljo gnojé, da rodovitneja prihaja, se v vodi in vlažnosti razkrojijo in s kapnico vred iz gnojišča odtečejo in se po vasi razlivajo.“ „Saj imate res prav, gospod! Če bi gosposke suknje ne nosili, bi mislil, da ste trd kmet, ker kmetijstvo bolj razumete, kakor nas eden.“

Drugo leto potuje oče Č. zopet skoz to vas, in ne ulic ne vasí skor nič v boljšem stanu ne najde, kakoršne so bile lanskega leta; še zmerom se je po njih gnojnica cedila in v mlinski jarek ocejala; tù vidi tudi starega kmeta pred hišo stati, ki se za ušesi praska in toži, da mu gnoja vseskoz primanjkuje. Ljudje so tukaj slepi, pravi naš popotnik, in se ne dajo podučiti, da bi svoje kmetijstvo v bolji stan pripravili.

Ali bi ne bilo prav, da bi se v enacih primerljejih k temu s hudim silili, kakor se na Badenskem godí, in k snagi in čistenji ulic morali, kar dostikrat škoduje zdravju živine in ljudi. Ukazati bi se jim moralo, kako se njive in travniki umno obdelujejo in zboljšujejo, in sicer:

1. Vsak gospodar bi si moral najmanj 3 čevlje globoko gnojno jamo napraviti, v katero bi se gnojnica, namesti po ulicah pogubljevala v jamo ocejala.

2. Kakor hitro je jama gnojnice polna, bi jo moral gospodar v sode izprazniti, in na njive, travnike in vrte speljati.

3. Župani bi morali nekoliko sodov na soseskine stroške napraviti dati, in vaščanom v potrebi za majhen denar prepustiti, da bi gnojnico iz jam na polje izpeljevali, dokler bi si jih sami ne omislili.

4. Tiste kmetovalce, kateri bi po 1. in 2. pravilu ravnati ne hotli, bi morala gosposka po primeri škode, katero so sebi ali pa sosedom po nemarnosti napravili, v denarjih kaznovati.

Gospodarske skušnje.

Kako da gospodar telice dobí namesti junčekov,

govorili smo v našem zadnjem listu po skušnjah poštarja gosp. Nocka ki svetuje, krave le s polnim vimenom, tedaj zjutraj ali zvečer, predno so omolžene bile, peljati k juncu. Prav to potrjuje tudi oskrbnik neke velike grajščine gosp. Nosseck v „Wiener landw. Zeitg.“ On piše tako-le: Naše krave smo zmerom zvečer ob 6. uri peljali k biku, in res je, da dobivamo med 100 teleti 80—85 telic. Naš gospodar, večkrat od nas poprašan: kaj more temu vzrok biti, ni nikoli hotel nam pravega odgovora dati, morebiti misleč, da se bodemo smejali, če nam svojo skrivnost razodene. Enkrat nam je vendar odkritosrčno to povedal. Rekel nam je, naj se telica, ko se prvikrat poja, ne pelje koj k biku, ampak še le drugikrat, in to vselej zvečer o mraku. Težko bode ključ k tej natorni skrivnosti najti, vendar skušnja me uči, da je res tako.

Kako orehe sveže (frišne) ohraniti.

Znano je, da jedrca orehova o nastopu zime dobijo nekak žarkov (oljnat) okus, kar jim vrednost jemlje. Da taki orehi zopet sveži postanejo, priporočajo gospodarski časniki kot gotovo sredstvo to-le: Orehi naj se namakajo 48 ur v mlačnem mleku, potem pa naj se dadó na zraku ohladiti. Ko bi mleka ne bilo pri hiši, se dá to tudi doseči s tem, da se orehi položijo v mlačno malo osoljeno vodo, samo da v tej vodi se morajo namakati 5—6 dni. Pri tem ravnanji vlaga mleka ali vode prešine orehovo lupino in pomoči jedrce v njem, ki se potem napne in tako zopet sveže postane, da se nova tanka kožica oreha ravno tako olušiti dá, kakor pri ravno dozorelih orehih.

Prirodopisne stvari.

Jež.

Jež je človeku velik prijatelj in kmetijstvu koristna žival. V časniku „Der Obstgarten“ nahajamo životopis ježev, ki je posebno namenjen učiteljem ljudskih šol. Pisatelj pravi, naj bi se šolski mladini namesti tujih zverin raje razlagale domače koristne ali škodljive živali.

Naj iz tega popisa našim bralcem podamo nekoliko vrstic.

Jež podnevi rad počiva in spi, zato, da gre ponoči bolj pogumen na lov iskat si živeža. Če želodec umorjenega ježa preiskujemo, najdemo v njem ostanke hroščev, ličink, miši, kač, gljist, griljev, kobilic in druzega škodljivega mrčesa; le malo pa ostankov kakega jabolka ali hruške.

Jež je tudi ena tistih redkih gorkokrvnih živali, katerim strupeni pik modrasov nič ne škoduje, marveč se rad v boj spusti z modrasom, katerega skoro vsakokrat premaga. Ko je tega svojega sovražnika umoril, gostí se na njegovem hrbtnem mesu.

Jež je podnevi okorna, počasna in flegmatična žival; ves drug je pa ponoči. Tu je tako uren in brzonog, ter tako ročno streže po miših, da mu le malokedaj kaka uide; da, tudi podgano vjame in gre prav rad na lov vodnih podgan. Le tam, kjer mati narava mizo pogrne ježu s tako hrano, katera mu je priljubljena, nahajamo ga pogostoma, in to je na polji, kjer je dosti miši.

Tudi tam, kjer je dosti strupenih modrasov, najdemo ježe, ki so mu naravni in skoro edini zatirovalci, dostikrat, tam pa. kjer modrasov ni, tudi ježev ni.

Ker je po takem jež toliko koristna živalica, bi se misliti moralo, da ga človek varuje in še celó za njegovo pomnoženje skrbí, — al žalibog prav malo ljudí pozná veliko ježevo korist in preganja tega revšeta, kjer koli ga dobi. V vodo ga nevedneži vržejo in se radujejo videti ga, kako se skuša oteti pogube. Ali ker je ljudstvo naše tako malo podučeno o koristi ježevi, ne zadeva zatega del ojstra graja naših ljudskih šol?

Nove postave.

Postava zoper umetna vina.

Omenili smo uže, da je postava zoper umetna vina, ki jo je deželni zbor sklenil, potrjena od cesarja. Ker ima veliko važnost, naj jo celo razglasimo. Glasí se tako-le:

§. 1. Napravljati vinu podobne pijače (navadno umetno vino imenovane), kakor tudi pijače iz vinskih jagod s tem, da se jim pridá ali primeša druzih tvarín, in se to ne godí samo zarad tega, da se vino zboljša ali da je bolj trpežno, ampak zato, da se napravi več vinu podobne pijače, sme se, če je pridelek namenjen na prodaj ali če se ima točiti, le kakor obrt, podvržena obrtnemu in dohodninskemu davku in spada pod določbe obrtniškega reda.

To pa ne veljá za napravljanje tropinovca in vin piccolo (vinetto) na lastnem zemljišču od vlastnika samega.

§. 2. Pijače, napravljene po katerem v §. 1, odstavek 1 omenjenem načinu, podvržene so, kakor doslej, tistemu vžitninskemu davku, kakor vino.

§. 3. Prepovedano je rabiti štirkovi sladkor pri napravljanju v §. 1. omenjenih pijač.

§. 4. Pijače, ki so se napravile na kateri v §. 1. omenjeni način, ne smejo se naznanjevati, ponujati, prodajati in točiti pod samim imenom vino.

§. 5. Prestopke v paragrafih 3. in 4. te postave navedenih predpisov, ako ne spadajo pod določbe občnega kazenskega zakonika, imajo kaznovati obrtniške gosposke z globo od 25 do 500 gold. in ako jih ni mogoče iztirjati, z zaporom ter je računiti 5 gold. za en dan zapora.

Tudi imajo obrtniške gosposke ustavljene pijače, ako se spoznajo zdravju škodljive, na obsojenčeve troške uničiti.

Pri ponovljenem prestopku zapade — poleg globe in zapora — pijača, zoper katero je spotikljaj, ubožnici tiste občine, v kateri se je storil prestopek, in se ima kazenska obsodba objaviti po deželnem časniku, kakor tudi po načinu, v tistem kraji navadnem, na krivčeve troške.

§. 6. Ministrom notranjih opravil, financ, trgovine in poljedelstva je naročeno, naj to postavo izvršé.

Domače stvari.

O veteranskih društvih.

„Novice" so v svojem 41. listu od 13. oktobra t. l. priobčile „dopis iz Ogerskega", v katerem se nasvetuje, naj bi se veteranska društva na Kranjskem, Goriškem in Primorskem sploh pomnožila in ukrepila.

Z velikim veseljem pozdravljam to za vspeh veteranskih društev jako važno izjavo, in se usojam, čestite „Novice" naprositi, naj v svoj cenjeni, jako uplivni in razširjeni list blagovoljno sprejmejo sledeče poročilo, ki opisuje moje skušnje o veteranskih društvih.

Na Kranjskem ste zdaj dve veteranski društvi, in sicer: 1) Pod pokroviteljstvom Nj. Veličanstva cesarja Franc Jožefa I. stoječe občno kranjsko veteransko društvo v Ljubljani; 2) nadvojvode Rainerja kranjsko veteransko društvo v Domžalah. Obe društvi ustanovili ste se l. 1875. in štejete zdaj okoli 350 udov.

Da bi se število društvenikov pomnožilo, je iskreno želeti, pa bi se to z dobrovoljno podporo odličnih domoljubov tudi lahko doseglo.

Po pravilih je pristop k društvu dovoljen dosluženim vojakom in rezervistom, kateri so uže tri leta služili.

Da bi se kot udje sprejemali taki vojaški odpustniki, kateri niso še dosluzili tri leta v reservi, se ne priporoča, kajti o priliki vojske bi društvo po sklicu reservistov na en hip zelo veliko udov izgubilo, to pa bi proračun, s kolikimi društveniki zamore društvo z ozirom za patriotične praktične namene razpolagati, jako motilo.

Ako bi pristopili vsi v deželi, kateri imajo zato sposobnost, bi se veteranska društva za tisoče udov pomnožila in bi se njih zmožnost, delovati na prid domoljubja, podvojila.

Vsa veteranska društva, navdušena najzvestejše lojalnosti in živega patriotizma so uže enekrat pripravnost izrazila, svojo moč posvetiti državi in deželi, kedar bi se klicala v ta plemeniti namen. Možem pa, ki so isti dan, ko se je blagoslovila njih zastava, v svojih srcih ponovili slovesno prisego nezrušljive zvestobe in udanosti za svojega cesarja in domovino, se zamore in se mora zaupati.

Zaupanje do veteranov bi jih osrečilo in neumorno bi na to delali, da bi svoj gotovo blagi namen dosegla. Veterani nočejo biti samo za parado, in če so katerokrat paradirali, imelo je to zmerom svoj poseben pomen.

Kedaj, na primer, je paradiralo občno kranjsko veteransko društvo? — Na rojstni in imendan Nj. veličanstva preljubljenega cesarja in vladarja Franc Jožefa I., ki je pokrovitelj občnemu kranjskemu veteranskemu društvu, — na imendan presvitle cesarice Elizabete, ki je kumica veteranski zastavi, in pa o prilikah, ko so se praznovale vesele dogodbe ljubljene cesarske rodovine. Ali niso to dnevi, kateri srce vsakega domoljuba z najveselejšimi čutili napolnujejo in ob katerih vsakdo rad udanost in zvestobo do ljubljene cesarske rodovine javno pokazati želí.

Zvesto udani so veterani hrabremu svojemu cesarju in preblagi cesarici, — prisegli so jima zvestobo, kot vojaki so in bili so vselej pripravljeni žrtovati kri in življenje za domovino pod geslom: „Vse za Boga, cesarja in domovino!" Svojo ljubezen do cesarskega prestola in domovine svoje naglašavajo in kažejo veterani vsikdar z največim ponosom v znamenje in spodbudo onim svojim sodržavljanom, katerim je taka spodbuda še potrebna.

Nadalje se je vdeleževalo veteransko društvo slavnosti, katere je priredilo ljubljansko meščanstvo, na čast iz Bosne in Hercegovine došlih domačih hrabrih vojakov. Gotovo je bilo društvo, kot iz bivših vojakov sestavljeno, v prvi vrsti poklicano, svoje veselje izraziti mlajšim hrabrim vojakom o njihovih vspehih. Vračajoči se vojak, ki je prišel iz težkih bojev za cesarja in domovino, pozdravljen je bil od starejšega vojaka veterana, ki je kot starejši domobranec čestital mlajšemu, to pa je mladega vojaka gotovo navdušilo. Z veseljem sta si stareji in mlajši vojak pružila roko v znamenje, da sta oba vestno spolnila lepo, a težko nalogo državljana, braniti z dušo in telesom najdražje bisere: cesarja, cesarstvo in domovino.

Tudi slavnosti, katere so druga ljubljanska društva priredila, se je veteransko društvo, akoravno v zeló redkih slučajih udeležilo, in to le takrat, ako je veljalo obče čislanim in priljubljenim možém čast izkazati, ali pa društvu človekoljubnemu hvaležnim biti.

Tudi svojim sodruštvenikom izkazuje veteransko društvo zadnjo čast, da jih spremlja na pokopališče in jim, ako so revni, priredi pošteni pogreb. Marsikateri v vojski hrabri vojak, v življenji pošteni možak, ne bi imel poštenega pogreba, ko bi mu k temu ne pripomogli njegovi tovariši v veteranskih društvah.

Največji del udov veteranskega društva sklenil je zvesto zvezo prijateljstva pred sovražnikom; te zveze si je tudi sedaj zmerom svest, in po pravici sloví zmagonosna avstrijska armada zaradi prave prijateljske vezi, ki druži vse nje hrabre ude. (Dal. prih.)

Zgodovinske stvari.

Protestantizem in škof Hren.

Po raznih virih spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

Ker je hotel Hren novo vero s korenino zatreti, prizanesel ni tudi mrtvemu oznanovalcu protestantizma — knjigam. Pridno se nabirajo in preiskujejo, ter se leta 1600. plamenu izročé; zgorelo jih je, kakor nam povestnica pripoveduje, 11 *) vozov, med njimi tudi slo-

*) Glej Dim itz III. str. 333.

*

venske. Kar jih je še ostalo, izročile so se leta 1616. jezuitom;*) a ker je leta 1774. njih poslopje pogorelo, zadela je tudi naše knjige ista osoda tako, da imamo od istega časa v primeri le še majhne ostanke.

Sedaj loti se Hren posamesnih spoznovalcev. V ta namen osnuje preiskovalno komisijo, kateri na čelu bil je on sam; nadomestovala sta ga deželni glavar Jurij Lenkovič in prošt Jožef Rabata, a ker kmalu umreta, sledila sta jima Filip Kobencel in Volbenk Paradeiser.

Da bi Hren protestante lahkeje spoznal, zapové vsem mestjanom, do določenega časa po obredu katoliške cerkve spovedati se. Večina se podvrže povelju, kar so dokazale izkaznice, katere so dobili od spovednikov svojih; oni pa, ki so se povelju ustavljali, plačati so morali 10 cekinov kazni. Jednako so se kaznovali drugi prestopki katoliške cerkve, na pr. prestopek posta. A ker je to ravnanje nekatere mestjane malo ali nič ganilo, velí se jim leto 1601. mesto in deželo zapustiti. Mestjani dobé odloga le 6 tednov in 3 dni, vojaki (častniki) pa 6 mesecev. V tem času morali so posestva prodati; morali so tudi vse dolgove poplačati; od prodanih posestev pa je dobila vlada 10 odstotkov. Enako postopal je Hren tudi naslednja leta, tako, da je bila Ljubljana leta 1616 skoro popolno katoliška. Mestjani, mestni odbor, kakor tudi vsi mestni uradniki spoznavali so katoliško vero. Le žlahtniki, ki so se še vedno sklicevali na bruksko sporazumljenje, niso se še povrnili v naročje katoliške cerkve; do leta 1616. spreobrnilo se jih je le 12. A tudi tem se ni vedno prizanašalo; leta 1628. pride od nadvojvode poslednji ukaz, vsled katerega morali so vsi privrženci in spoznovalci protestantizma mesto in deželo zapustiti in to stanu kateregakoli. Večina se preveri, ostali pa preselé se sè svojo družino deloma na Nemško, deloma na Česko, Avstrijo nad Anižo in na Ogersko.

Protestantizem pa se ni vmikal katoliški veri samo v Ljubljani, marveč tudi na deželi. I saj se je tudi moral, kajti njegovi spoznavalci niso bili le brez pastirja, ampak tudi brez varuha; pastirji bili so pregnani leta 1600. ali še prej, varuhi — stanovi (Landstände) — iskali pa so sami pomoči. I zraven še oni blisk, ki prešine srce, prešine tudi ostale dele telesa. Hrenova živa beseda, njegovo ognjeno oko in žareči njegov obraz omečí in spreobrne v novoverskem mraku tavajoče, sedaj na Gorenjskem, sedaj na Dolenjskem in Notranjskem.

Uže l. 1601. priseže mesto Kamnik rimski cerkvi pokorščino; le 4 mestjani zapusté raji domovino, nego protestantovsko vero. Kamnik spreobrnivši pride Hren v Kranj. Tudi tù ni njegovo petdnevno opominjevanje in podučevanje ostalo „glas upijočega v puščavi"; od prvega do zadnjega zapusté vsi tabor protestantov. Iz Kranja podá se Hren v Škofjoloko, kjer ga oskrbnik frižinskega škofa, Andrej Albrecht, slovesno sprejme; škof pokliče evangeljske prebivalce (10) pred se in spreobrne jih po tridnevnem podučevanji. Še ne čez mesec dni vidimo ga v Radoljici, kjer je obrodil njegov trud enako kakor drugod zaželeni sad. V naročje katoliške cerkve povrnile so se tudi druge pokrajine gorenjske, če ne po Hrenu, pa po njegovih pooblaščencih, tako: Kropa, Belapeč, Kranjska gora, Jesenice in Tržič.

Njegova živa beseda spreobrne tudi Dolenjsko in Notranjsko. Novoverni duh zginil je povsod, tako: v Novomestu, Metliki, Kočevji, Škocijanu pri Turjaku, v Krškem, v Cerknici, Idriji in Vipavi. Ko pa leta 1613. in 1614. v Novomesto, Kočevje in Krško zopet priveje, zaduši ga na škofovo povelje novomeški prošt Marko Khunius, načelnik preiskovalni komisiji na Dolenjskem.

(Konec prihodnjič.)

*) Glej Valvazor b. VII. str. 469.

Nekaterih današnjih národov ženitovanjski običaji.

8 kultur-historiških obrazcev.

Spisal L. Gojko.

VII.

Tatari v Sibiriji.

Tatari se na svatbo zberó pod tisto streho, kjer odločijo, da bodo ženitovali. V svatbeni hiši so vsi stoli pogrneni, miza pa je obogačena z vsakoršnimi sladkarijami. Pred ženitovanjsko hišo stojé visoke izveske, na izveskah pa so darovi, ki jih gostom posvečujeta ženin in nevesta. Kedor prvi pride, ta dobí najboljši in najlepši dar. Ker se svatje za te darove kosajo, zato konji stojé pripravljeni na odločenem prostoru.

V nevestini izbi godejo in popevajo vesele ženitovanjske pesmi. Ko so svatje vsi skupaj, eden izmed sorodnikov ženina pripelje na dvor in ta mora trikrat iti okrog hiše. Ko pride mimo nevestine izbe, mečejo mu skozi okno kosce sukna, za katero se občinstvo pridno trga, pa o pulitvi tudi pridno vriska. Po tej hoji ženin stopi v sobo, kjer čaka njih duhoven. Duhovnik vpraša Tatara, ali hoče vzeti to osobo za soprogo, pa pošlje po nevesto in tudi njo vpraša, ali hoče tega ženina vzeti za soproga. Če oba pritrdita „da" in če dovolijo tudi roditelji, jame jima duhovnik razlagati zakonske dolžnosti, katerih najsvetejša dolžnost je ta, da soprog ne sme brezi dovolitve izbirati si drugih žensk; napósled poblagosloví mlada zakonca in poročni obred končá z glasnim smehom, a z duhovnikom vred se smejajo tudi vsi navzočni svatje.

Nekateri gost prinese storž sladkora na dar. Ta sladkor raztolčejo na kosce in občinstvu razdelé, pa odidejo v veliko sobo, kjer je obed pripravljen. Tatari svatujejo navadno po tri dní, tri dní jedó in pijó.

Dan po svatbi se v nevestini hiši zberó sorodniki in najvernejše prijateljice zato, da žalujejo zbog izgubljenega nevestinega samstva ali deklištva. Nevesta sedí za zaveso in vse polno dekličev je okrog nje, tovarišica pa, ki jo ima najrajša, sedí najbliže nje in obe ste pogrnjeni z velikim belim robcem. Ženstvo prihaja, objemlje se in zopet odhaja. Naposled prideta dva ženinovih prijateljev in zapojeta ženitovanjsko pesem, o petji pa plakajo vsi dekliči, vse žene, a nevesta svojo žalost kaže s tem, da globoko vzdiha in ihtí. Po končani pesmi ženinova prijatelja stopita za zaveso, primeta sedež, kjer sedí nevesta sè svojo tovarišico vred, in neseta ji ogrneni v sosedno hišo. Tù slavé zopet poprejšnje obrede. Vse popeva in pleše. Nevesta pri sosedu ostane do druzega dné, dokler je mladi mož ne odpelje zopet domov.

Političnе stvari.

Poštena nemška beseda o pravem času.

Nesramne laží ustavoverske nemške koterije, ki imajo jamo kopati ministerstvu Taaffeovemu, začele so presedati zdaj uže tudi poštenim Nemcem samim. Zato se nasproti skupščini ustavoverski, ki bode 14. dne t. m. na Dunaji pod imenom „deutscher Parteitag", snuje shod poštenih Nemcev v Lincu, ki hoče

svetu kar naravnost povedati, da klika ustavoverska nikakor nima pravice imenovati se zastopnica nemškega naroda v Avstriji, ker njeni cilji so vse drugačni od cilja velike večine Nemcev, ki nočejo drugim narodom gospodje biti, ampak ravnopravni ž njimi in hočejo možé na čelu vladi imeti, ki ljudstvom ne segajo v žepe in ne sipljejo davkov na davke, ampak imajo srce za blagostanje tudi malega kmeta in obrtnika.

Zato željno pričakujemo v Lincu napovedano skupščino takih poštenih Nemcev 24. dne t. m.

Al uže pred to skupščino se je na Dunaji vpričo velike množice nemške oglasil nemšk mož, ki je tako strašansko grenke pa resnične solil ustavovercem na javnem odru in to s tako pohvalo svojih poslušalcev, da so kar osupnjeni omolknili judovski liberalni časniki in se še upali niso razpravljati govor dr. Kronawettera, ki po pravici zasluži ime poštene nemške besede o pravem času.

Ne moremo si tedaj kaj, da bi tudi našim bralcem ne podali posnetka omenjenega govora, čeravno dr. Kronawetter ni mož naše stranke in se tudi prav o vsem ž njim ne skladamo.

Dr. Kronawetter, poslanec dveh dunajskih predmestij in tudi ustavovernik one vrste, ki se „napredna stranka“ zove, je sklical oni teden svoje volilce, katerih se je bilo zbralo okoli 600, in to pravih Dunajčanov čisto nemškega jedra, ter jim o delovanji svojem in o delovanji državnega zbora položil račun v obširnem govoru, iz katerega naj posnamemo le tiste stavke, kateri so „ustavoverce“ tako po glavi bíli, da zdaj vsa drhal judovsko-liberalnih listov za njim kamenje meče.

Dr. Kronawetter je govoril najprej o tem, kako so se Herbstovci sukali o vojni postavi; najprvo so bili sklenili, državi ne nakladati viših bremen, slednjič pa so vendar zbali in podali se, ter tako edini zakrivili to novo breme.

O novih davkovskih postavah je rekel: Nekdanji finančni minister Brestel, čegar ime so ustavoverci v zvezde kovali, nam je največe davke naložil, razen tega pa še obresti od obligacij znižal, ker jih je z davki obložil, pa ne on ne njegova stranka nam za više davke ni dala nikakih političnih pravic. To je storil še le grof Hohenwart; on je na Dunaji dal tistim obrtnikom nižje vrste in manjšega zaslužka, ki le po 10 gold. davka plačujejo, volilno pravico. To je sramota za „ustavoverce“, ki imajo usta zmerom polna svobode, a je nikdar ne dadó.

Dalje omeni Chertekovih neugodnih davkovskih predlogov, postave o posojilnicah in vravnanji zemljišnega davka, posebno pa še postave zoper govejo kugo, o kateri pravi, da so jej nemški Pemci pritrdili le zato, da bi „ustavoverni“ fabrikanti svojo živino, katero z ostanjki pivarnimi itd. pitajo, dražje prodajali.

Potem govorí dr. Kronawetter o ministerstvu grofa Taaffeja in pravi: Veliko se govorí o tem, da je nemško prebivalstvo cesarstva razburjeno zato, ker grof Taaffe preveč privoljuje Čehom in si naslombe išče pri konservativcih, ki med seboj imajo Slovane avstrijske, to pa grob koplje nemštvu v Avstriji. Vse to je prazna slama. Grof Taaffe hoče pravičen biti vsem narodom in jaz, trd Nemec, privoščim tudi vsem drugim narodom to, kar jim po pravici gré. Čehi so vljudni in pošteni ljudje, meni so desetkrat ljubši, ko gospodje „verwaltungsrathlerji“. (Burni dobro-klici.) Ustavoverni kolovodje so protivniki ministra Taaffe-a najbolj zato, ker Plener in njegovi pajdaši niso še ministri. Sedanje ministerstvo je več vredno uže zato, ker gospodari pošteneje od Auerspergovega; zdaj se ne silijo državni zbornici več predlogi o varovanji „zakrahanih“ železnic, pa tudi se ne dajó dovoljenja za osnove sleparskih društev, kakoršnih načelniki bi zdaj zopet radi prišli na krmilo. Sedanje ministerstvo ne mara več sezati v žepe priprostih meščanov po novih davkih, in to je uže samo na sebi lepa zasluga.

Še veče zasluge pa ima sedanja vlada o ustanovi „deželne banke“, po kateri se bo otvezla Rotschildov in drugih zavodov, ki so do zdaj ministre delali, zato pa se ve da v dunajskih denarnih krogih ni priljubljena.

Posebno močno dr. Kronawetter povdarja to, da tu ne gre za pravo gospodstvo Nemcev, marveč le za gospodstvo nemških Pemcev; le ti se spenjajo po gospodstvu, pemska svojat in nemška kazina v Pragi naj bi vladala Avstrijo — tista svojat, ki je po glasovitem „Chabrusu“ tako slabo znana.

Velike važnosti je to, da se dr. Kronawetter poteza tudi za točno izpeljavo §. 19. državnih osnovnih postav. Če se po njem dá prav vsem slovanskim narodom pravica, zato še Nemci ne bodo prišli v nobeno nevarnost; bilo bi pa to tudi sramotno spričevalo tako razviti kulturi, kakor je nemška, če bi se morala kaj tacega bati. Sramovati se mora človek, ki bere knjigo: „Ministerium Lasser, genannt Auersperg“, da so kaj tacega mogli storiti Nemci! „Chabrus“ je in bo sramotna pika v zgodovini našega ustavoverstva. Ali je kaj tacega o Taaffe-u slišati? Nič! Če bi pa prišel na krmilo Plener, bi bilo kmalu drugače. Zdaj se vsaj davkovski dohodki nečimurno ne zapravljajo.

To so glavni stavki iz Kronawetterjevega burnega govora, katerim so njegovi volilci, trdi Dunajčani, burno ploskali. Tudi nas veselí taka možka beseda, še bolj pa to, da se po burni pohvali volivcev vidi, da Dunaj po jedru svojem — in to so vendar v prvi vrsti meščani — ni tako spriden, kakor bi človek po dunajskih časnikih sklepal. S takimi poštenimi Nemci bi pač sporazumljenje ne bilo težko.

Naši dopisi.

Iz Mandrešta v Besarabiji 25. okt. — Navadno na žitu bogata Rusija imela je letos v obče slabo žetev. V mnogih krajih velikanske države žita vsake baže za kruh in za seme primanjkuje. Tù ali tam uže celó pomanjkanje trka na dveri. Vzrok temu je prošla huda zima, velika suša v tekočem letu, v mnogih krajih tudi žitni žužek (anisoplia austriaca). — Najslabšo žetev v celi Rusiji imeli so okraji Volge, pri Saratovem in Samari, pri Simbirskem in na Astrahanskem. Tam lakota in pomanjkanje ljudem in živini grozi, ker ni sena, ni žita. Kako da tam tudi krme primanjkuje, vidno je iz tega, ker nima živina prav nobene cene. Nedavno bral sem v dopisu iz Samare: „Pomanjkanje, katero našim kmetom grozi, bode od dne do dne huje. Selski prebivalci so popolnem ob ves up, in sami ne znajo, kaj bi začeli. Kmet nima okroglega, tudi nič, kar bi prodati mogel. Kupca ni, da bi kupil ostalo živino. Leto stara žrebeta ponujajo se za 20 do 60 kopek (1 kopeka je 1 krajc.), a zastonj, kajti radi pičle krme nobeden živine kupovati noče. Obiskal sem nekoliko vasi blizo Buzuluka in zvedel, da od grozeče lakote oplašeni kmetje se v Tobal, Orsk in Novo-Nikolajevsk preseliti namerjajo. Veliko jih je uže odšlo, še več se jih pa pripravlja na pot. Skoro polovica ljudstva odpotuje s solzami v očéh.“ — V vladimirski guberniji prikazujejo se enake znamenja, in vse v tem in bližnjih krajih ležeče fabrike cele druhali obstopajo ter za delo prosijo. V kakošnih zadregah da so tamošnji ljudje, vidno je iz izneskov, katera država dotičnim mestom radi nakupljenja žita podeljuje. Saratovu in Samari 500.000, Simbirsku 300.000

n Astrahanu 40.000 rubljev (1 rubel je 1 gld. 15 kr.). Lakote v Rusiji vendar-le nobeden umrl ne bode, kajti ako je bila v enih krajih slaba žetev, bila je zopet v drugih dobra. Dokaz temu, ker se vseravno dovolj žita izvožuje. Petrogradski „Pravitelstvennij Vestnik" je 2. (14.) oktobra 1880. blizo tako-le pisal: Zadnji čas razglasilo se je med kupčijskim svetom, da misli vlada za eksport namenjenemu žitu davek nalagati, da celó žitni izvoz popolnoma prepovedati. Vzrok tacega govorjenja zna biti, žitne cene na ruskih sejmih zmanjšati, da bi se cenejše žito za eksport kupovalo, ali pa spekulacijo žitne cene na tujezemskih sejmih, kateri iz Rusije žito prijemljejo, zvišati. Da bi to trgovini ne škodovalo, dá se do znanja, da je novost o žitnem davku in o prepovedi žitnega eksporta čisto bôsa. — Besarabija o slabi letini tožiti ne more. Tù dobilo se je sena od 1 desetine po 3–4 vozov, pšenice po 4–6 četvrt ali 2—4 kil. Grajščinjaki in véliki posestniki tù pšenice po 200, 250, 300 in tudi več desetin posejejo. Letos dobili so v Besarabijo po 1000, 1500 in več četvrt. Mlatijo z mlatežnimi mašinami, tukajšnji posestnik moj prijatelj gosp. Klenk je od 250 desetinj 1500 četvrt pšenice v 16 dneh namlatil. Kdor svoje mašine nima, plača po 40 rubljev za mašino na dan. 1 četvrt pšenice stojí 15 rubljev. Ker v Besarabiji rumunski narod živi, jasno je samo po sebi, da tukajšnji kmetje razun kukuruze druzega žita kaj malo sejejo. Rumun ne pozna druge jedi kot mamaligo (laško polento). Najé se je v jutru, opoldne in na večer, olajšuje si jo navadno z brenzo (ovčjim sirom), v postu pa s suhimi ribami. Tudi kukuruza je dobro obrodila. Sadja, češenj, sliv, hrušek in jabolk je bilo malo, ker je večidel cvetje pozeblo. Vina se je tudi v primeri z dobrimi leti le po 20 do 30 odstotkov dobilo.

Na Dunaji 30. okt. —H. *)— (*Dijaške razmere.*) Dopisnik „Slov. Nar." je v št. 249. povdarjal potrebo, da stopijo slovenski vseučiliščniki v dijaško društvo „akademický spolek vè Vidni". Prišel je res čas, da slovanski vseučiliščniki solidarno postopajo ter ostanejo zvesti sinovi matere Slave. Prejšnja leta bili so slovenski dijaki večinoma vpisani v akad. „Lesehalle", ki hoče biti internacijonalno društvo, a v odboru ima skoraj same žide. Kako pa židje tolmačijo internacijonalnost, pokazali so preteklo poletje, ko so ob času demonstracij na praški univerzi poslali v imenu dunajskih vseučilišnikov telegram rektoru dr. Machu velikonemcu, v katerem so mu razodeli svoje obžalovanje nad opravičenim obnašanjem praških vseučiliščnikov. Slovanska dijaška društva so se ve da protestirala zoper to, da bi jih zastopala klika akademičnih judov. Tudi „Slovenija" protestirala je zoper to židovsko oholost. A kako daleč sega nesramnost židovska, pokazali so s tem, da so predsednika in tajnika „Slovenije", ki sta ob enem bila tudi uda akad. „Lesehalle", pozvali pred sodišče te „Lesehalle". Kakó sta tù omenjena gospoda ali, da govorimo v ednini, kako je gospod predsednik zagovarjal po vse korektno postopanje „Slovenije", nečem tu nadalje razpravljati, kajti težko bi bilo „satyram non scribere." Da to društvo nima srca za slovanske interese, kaže med drugim tudi to, da se v letnem poročilu zahvaljuje odbor liberalnim dunajskim listom, da so jih varovali slovanskega navala! In mi Slovenci, ki smo po lastnih besedah odborovih nevarni židovskim naklepom, mi naj še nadalje materijalno podpiramo tako društvo? Tem bolj čudno je tedaj to, da nekateri naši vendar podpirajo to društvo, kar se nikakor ne strinja sè slovenskim domoljubjem. „Svoji k svojim", to naj bo zmerom naše geslo. Vstopimo zato v „akademicky spolek," kjer imamo liste in knjige v vseh slovanskih jezicih na razpolaganje. Tam bodemo pospoševali svoje interese; Slovan ne potrebuje židovskega jerobstva. Gotovo bodo uredništva slovenskih listov, ki so doslej „Lesehalli" brezplačno pošiljala slovenske časnike, tudi „akad. spolku" liste zastonj pošiljala. — 8. dne u. m. umrl je tù medicinae doktorand g. Janez Jarc nagloma. Gredoč domov, zalila ga je kri. Ranjci bil je zvest sin domovini in je predsedoval tukajšnemu literarnemu društvu; pod njegovim predsedstvom je društvo vrlo napredovalo. Pisal je mnogo v slovenskem jeziku. Ob priložnosti poročamo še kaj več o delovanji nepozabljivega rodoljuba. Naj mu je zemljica lahka!

Z Dunaja 1. nov. — Slovensko literarno društvo ima svoj redni občni zbor *) v četrtek 4. dan novembra — začenši ob 7. uri na večer v „Kaisers Restauration zur heil. Dreifaltigkeit" (III. Ungargasse 21) po sledečem dnevnem redu. 1. Prebere se zapisnik o zadnjem zborovanji. 2. Glas gosp. podpredsednika. 3. O lit. društva življenji in odborovem delovanju poluletno poročilo: a) tajnikovo, b) blagajnikovo, c) knjižničarjevo. — Absolutorij. — 4. Volitve: a) prvorednika, b) odbornikov, c) revizorjev. 5. Eventualia. — K temu zborovanju vabi gg. ude in druge prijatelje lit. društvu prijazno odbor.

Iz Istre 30. oktobra. — Tržaški dopis v zadnjih „Novicah" o rogoviljenji irredentov in o glasoviti novi brošuri Attilio Bruniatti-a, ki poziva Slovence, da so pozorni in rogovilstvo irredentov enkrat saj zajezijo, me napelje, da tudi jaz v tem oziru nekaj spregovorim. Oni dopis je namenjen v prvi vrsti Slovencem na Kranjskem. Gotovo je, da Kranjci pod novim gospodom deželnim predsednikom proti imenovanemu rogovilstvu lahko kaj osnujejo, o Slovencih na Primorskem dvomim, da bi jim bilo kaj tacega dopuščeno, o Slovanih v Istri sem pa prepričan, da bi oni sedaj ne smeli proti irredenstvu nobene protidemostracije učiniti. Da je moja trditev istinita, naj osvedoči sledeči faktum. V mesticu P. v srednji Istri je bilo pod prejšnjim namestnikom neko društvo, katero se ni nikdar posebno v Avstrijskem patriotizmu odlikovalo. V to društvo bili so prisiljeni tudi uradniki vstopiti, ker tačas druzega društva ni bilo. Toda prejšnjemu glavarju V. pod ces. namestnikom Pino-m ni ono društvo bilo všeč in osnoval je novo društvo, v katero so večinoma le uradniki vstopili, katerih ni duh irredentovstva še pokvaril. Ko pa namestnik Pino in tudi koj potem glavar V. odideta, prvi v Linz, drugi na Goriško, presukale so se ondašnje društvene razmere hipoma, — društvo, ki je imelo ime „Austria", razpadla je in njegov družbenike videli smo zopet v staro gnjezdo vpisane. Ne mislite pa, da je „Austria" društvo slovansko, katero bi po mislih nekaterih pod nedolžno firmo za panslavizem propagando delalo, o ne, v tem društu bilo je največ laških in nemških časopisov in edino le dva slovanska; pravila „Austrie" pa bila so v treh jezicih sestavljena. Je li treba tù komentara? Kdo bode v takem položaji na proti-irredentovske demonstracije mislil, ako obstanek strogo avstrijskih društev ni visokim gospodom povšečen? Kaj tedaj bi pomagalo ljudstvo v avstrijskem smislu podučevati, ako se vidi, da bi tak poduk na višjem mestu se smatral za panslavistično propagando. Drugič kaj druzega. **)

Iz Vipave 28. okt. *f*. — Včeraj je bila preskušnja v vino- in sadjerejski šoli na Slapu, katero so sè svojo pričujočnostjo počastili gospod okrajni glavar Globočnik, grof Lanthieri, lastnik grajščine Slapške,

*) Prosimo! Vred.

*) Poročilo o zboru bilo nam bi jako drago. Vred.

**) Dobro došlo!

gosp. kanonik Grabrijan, deželni poslanec gosp. Lavrenčič in več druzih gospodov. Neljubo pa se je letos pogrešal zastopnik sl. deželnega odbora iz Ljubljane, ki je poprejšnja leta o tej priliki vselej navzoč bil. Da se tudi naše kmečko ljudstvo za šolo vedno bolj zanima, kazalo je lepo število kmečkih poslušalcev iz domače in iz bližnjih sosesk, nekaj celó iz Primorskega. Učencev je bilo v dveh tečajih 13, in sicer: 4 Notranjci, 7 Dolenjcev in 2 Primorca; izpraševani so bili iz raznih predmetov, ki v kmetijstvo segajo, in so po večem prav dobro odgovarjali. Kmečke poslušalce so zanimale posebno tiste reči, katere zadevajo njih gospodarska opravila, na priliko: zasajanje in obdelovanje vinogradov po šolskem načinu, ravnanje z grozdjem, moštom, vinom itd. Jako zanimiva je bila razprava o filokseri, kateri so poslušalci z veliko pazljivostjo sledili. Prečastiti gosp. kanonik Grabrijan je sklenil preskušnjo s primernim ogovorom, v katerem je šolo, katero je po pravici imenoval „šolo za vsakdanji kruh“, zbranemu občinstvu gorko priporočal, ter opominjal, naj bi jo podpirali, kolikor le mogoče. Potem, ko so si gospodje gostje še ogledali učne pomočke in druge priprave, so se razšli s polnim prepričanjem, da zavod vidno napreduje po skrbni in neutrudljivi delavnosti gosp. vodje Dolenca in vrlega pomočnika njegovega gosp. pristava Pirca.

Iz Ljubljane. — Dr. Kronawetterjev govor na Dunaji 25. dne u. m., v katerem je neusmiljeno šibal ustavoverske pregreške, je tudi pri nas dober vtis naredil, koterijo ranjcega „Tagblatta“ pa zeló poparil. Oni govor, ki je tisočinam dunajskih prebivalcev oči odprl, da vidijo, kamo ustavoverci tirajo Avstrijo, je pa tem veče važnosti zato, ker je prišel iz ust Nemca in možá liberalnega tabora, ki odkritosrčno priznava, da je laž, da Slovani avstrijski hočejo zatireti Nemce, in jim kratiti njihove pravice, — ne, ne — je rekel — Slovani so vljudni in pošteni in ne zahtevajo nič več, kot to, kar jim po ustavi gré, pa jim ne privošči ona klika, ki se „ustavoverska“ imenuje! Gledé na to izjavo liberalnega Nemca in na izjavo, ki bo v široci svet šla 24. dne t. m. iz skupščine konservativnih Nemcev v Lincu, smemo reči: „daní se v Avstriji!“ — Mi Slovenci se nikoli nismo dotaknili pravic Nemcev in v naših načrtih šolskih postav smo zmerom Nemcem Kočevarjem in Weissenfelserjem pustili njihove pravice. „Vsacemu svoje“ je zmerom naše gêslo bilo in tudi bode. Isto tako je pri Čehih in druzih Slovanih avstrijskih. S poštenimi Nemci se bodemo tedaj zmerom porazumeli, z brutalnostjo „Tagblattovcev“ pa nikoli. — Še nekaj druzega se nam zdi potrebno povzeti iz dr. Kronawetterjevega govora, in to je, da je ministerstvo Hohenwartovo s pohvalo omenil zato, da je volilno pravico razširilo in tako nižjim stanovom priliko dalo, v zbore voliti može svojega zaupanja. Uže davno čutimo krivico Schmerlingovega volilnega reda, zato je treba, da gredó naši časniki na prevdarek vprašanja: kako znižati volilni cenzus in predrugačiti volilni red, da bode pravičen na vse strani in nobenemu stanu na škodo. Začnimo tedaj to razpravo, da pripravimo potrebno gradivo za pravični volilni red. In v to ime prosimo domoljube naše njihovih nasvetov.

— (*Iz seje družbe kmetijske 31. dne oktobra*) se poroča „Novicam“ sledeče: Sklenilo se je, da bode občni zbor družbe kmetijske 24. dne tega meseca s programom, ki je bil v tej seji določen; povdarjala se je tudi ta želja, naj bi se v zboru na ogled dala tudi semena posebno hvaljenih žit ali kaki drugi hvale vredni pridelki, koristno kmetijsko orodje itd. in da se za tako pošiljatev naprosijo kmetijske podružnice in posamezni društveniki. Z zborom združena taka razstava povzdigne važnost zborovo; centralni odbor bo tudi nekatere pridelke družbinega vrta na ogled postavil. — Na poziv c. kr. deželne vlade, naj odbor svoje mnenje izreče o podelitvi državne podpore nekaterim občinam za napravo vodnjakov in pa dovoljenje 3 novih sejmov, je odbor sl. vladi izročil svoje nasvete. — Naznanilo sl. dež. vlade, da po poročilu c. k. okrajnega glavarstva novomeškega zadnjih 5 let ni prav nič trt prišlo iz Klosterneuburga, Ogerskega, Hrvaškega in Istre v vinograde novomeškega okraja, je odbor radosten na znanje vzel, ker po takem se v teh krajih ni nevarnosti bati, s katero preti trtna uš vinogradom. Tudi dopis sl. ministerstva kmetijstva, da je zadovoljno naznanje vzelo izid razstave goveje živine v Postojni, je bil z veseljem sprejet.

— (*Iz zadnjega mestnega odbora*) naj omenimo samo to, da so „nemški“ gospodje odborniki v popadku neke posebne „jovialnosti“ sklenili, gosp. L. Svetcu vzeti leta 1869. mu dano penzijo, če se ne povrne v magistratno službo iz Litije nazaj. Odbornika dr. Zarnik in Jurčič sta temeljito ilustrirala duh, ki zdaj kraljuje „na rotovžu“ — se ve da sta govorila brez vspeha. Vsa komedija o gosp. Svetcu je gol humbug, kakor je g. dr. Zarnik dobro rekel. Odstranjati domačine, to je glavno vodilo bilo in je še dandanes nemčurske stranke; po tem vodilu je tujec dobil službo mestnega živinozdravnika, in po istem vodilu tudi tujec službo deželnega inženirasistenta.

— Nedavno je tudi tukajšnjemu konstitucijonalnemu društvu „v glavo padlo“, sklicati zbor, da sekundira nemškemu „parteitagu“. Zvonec je nosil dr. Schaffer, ki nima druzih opravil kot čenčati po svetu, pritrkoval mu je posebno ces. kralj. profesor Linhart kočevski. „Slov. Nar.“ in „Slovenec“ sta kazinotom pač preveliko čast skazala, da sta o ljubljanskih ustavaških muhah cele uvodne članke pisala!

— Vérnih duš dan in poprejšnji dan sta bila posvečena milemu spominu umrlih naših. Celo pokopališče podobno je bilo krasnemu vrtu. Tudi dijaki gimnazije niso pozabili spominjati se za narod zaslužnih mož ter so položili prelepe vence na njihove grobe, tako osmošolci Vodniku, sedmošolci Čopu in šestošolci Tušku. Pevci čitalnični pa so ponedeljek popoludne po lepi navadi pred piramido „Sokolovo,“ na kateri so imena ranjcih društvenikov zapisana, peli tri žalostinke, po tem pa se podali tudi na grob iskrene domorodkinje gospé Krečeve ter zapeli tam krasno pesem „Nad zvezdami!“

— V nedeljo popoludne smo na pokopališče spremili truplo gospoda kanonika Jožefa viteza Hillmayerja, ki je po kratki bolezni umrl 30. okt. v 81. letu. Kako prilubljen je zmerom veseli starček bil meščanom, kazal je veliki sprevod.

— Iz Trsta nam je došlo žalostno naznanilo, da je ondi trgovec gospod Franjo Andrej Pleše, 1. dne t. m. umrl. Bodi zemljica lahka vrlimu rodoljubu.

— (*Rudarsko vodstvo v Idriji*) potrebuje za prihodnje leto 24.000 ovčjih beloostrojenih kož. Kdor jih misli ponuditi, naj se obrne na tržaški puncevni ured, kjer se mu natančniši pogoji naznanijo.

— (*Slovenske pobotnice*), katerih niso hotele jemati davkarije, morajo se, kakor je naznanila „Laib. Zeitg.“, vsled ukaza finančnega ministerstva od 15. avgusta t. l. brez ugovora jemati. — Še tacega ukaza je treba uradom, potem pa naj človek govorí o enakopravnosti!

— Gosp. A. Trepal, župnik na Kopanji, je pritožil se zoper nemško mu dopisovanje okrajnega glavarstva litijskega, a dobil od Vestenecka jako osoren odlok, češ, da je pri vseh c. kr. uradih uradni jezik le

nemški. Iz več pisem zvemo, kako hvalijo ljudje postavno in moško vedenje gospoda župnika, kako pa je nasprotno Vesteneckov odgovor vzbudil skoro splošno nevoljo zdaj pod ministerstvom Taaffeovim.

— (*Vabilo k XLIX. odborovi skupščini Matice slovenske*) v sredo 10. novembra t. l. ob 5. uri popoludne v Matičini hiši na Bregu.) Dnevni red: 1. Bere se zapisnik 48. odborove seje. 2. Poročilo tajnikovo. 3. Poročilo odseka za izterjanje zaostankov. 4. Poročilo književnega in gospodarskega odseka. 5. Posamesni nasveti.

— Tržaški časnik „Edinost" piše o kolizeji tako-le: Ljubljanski kolizej nas spominja na Herostrata. Herostrat, ki si ni mogel pridobiti slavnega imena, zažgal je efezejsko svetišče boginje Diane in tako ostal svetu v neblagem spominu. Ljubljanski kolizej, o katerem je slavni Prešerin rekel, da bo trl devištvo kršencam s kolesom, pridobil je tudi večini ljubljanskega mestnega zbora neslavno ime, ker se je ona v to staro deviško, v neki jami proti Šiški stoječo podrtijo tako zaljubila, da je 60.000 gold. na-nj posodila in ga s tem tako rekoč kupila. Boljše bi bilo, da se je ta denar v Ljubljanico vrgel, ker popravljanje te počene in raztrgane kolibe bo polnilo sod brez dna. Ljubljanski nemčurji hočejo to razdrapano poslopje ponuditi ministerstvu za vojašnico, če tudi je zdravstvena komisija izrekla, da je nezdravo. Da take ponudbe ministerstvo ne sprejme, to je gotovo; potem pa naj sedejo ljubljanski nemčurski svetniki na razvaline kolizeja ter naj zakrožijo jeremijado, da bodo na veke sloveli.

— „*Maria Theresia und das Land Krain 1740 bis 1780.* Dem Volke erzählt von P. v. Radics. Verlag und Druck von J. Krajec in Rudolfswerth." — Tako je naslov zanimivi nemški knjigi, ki opisuje cesarico Marijo Terezijo slavnega spomina in kaj je storila za deželo kranjsko v letih 1740. do 1780. svojega vladarstva za materijelno blagostanje, za cerkev in šolo, za povzdigo umetnosti, za razvoj slovenskega jezika, za napredek mnogoterih razdelkov kmetijstva itd. Povod tej knjigi, posvečeni preblagorodni gospej pl. Ani Kallini, je to, da 29. dne novembra bode 100 let, kar je cesarica Marija Terezija umrla (29. novembra 1780.), ki je vladarstvo nastopila leta 1740. Spomenica je tedaj na stoletnico preblage cesarice. V narodnem oziru je posebno mikaven spis pod nadpisom „Das Slovenische" (slovenščina), kjer častiti naš pisatelj pravi, da „cesarica Marija Terezija bila je prva, ki je s prestola vladarskega oklicala, da podlaga vsi dalji omiki in razvoju narodov je gojitev maternega jezika." Pridržaje si celi ta razdelek priobčiti v prihodnjem listu, povemo danes le še to, da je knjiga velike vrednosti sama po sebi, v kateri gosp. Radics zopet kaže, kako vsestransko je izveden v zgodovini naše domovine, — da pa je tudi tiskar gosp. Krajec pokazal, kako lično in prav po modêrnem okusu zna tiskati knjige.

— Iz Amerike pišejo tisti naši rojaki, ki so šli v družbi gosp. Starihe tje dela in zaslužka iskat, da jim prve dni ni šlo nič kaj po volji, zdaj so pa uže dobili primeroma dobrega dela. Nekateri so šli celó do Wabashe ob reki Mississippi, kjer je uže več Kranjcev in imajo katoličani jako lepo cerkev; dekan je gospod J. Trobec, kaplan pa gosp. Jeram; drugi pa so ostali po drugih mestih. Sploh Kranjce in tudi druge Slovence tam radi imajo, ker so pošteni, pridni in pri delu bolj vztrajni, kakor narodi drugih jezikov. Ker je v Wabashi zdaj tudi slovenski mladeneč iz Ljubljane, ki je obljubil pošiljati raznih poročil o obrtniji, kmetijstvu itd., bodo „Novice" večkrat lahko kaj mikavnega povedale iz tistih krajev severne Amerike, kjer si tudi Slovenci milejše domovine in boljšega stanja iščejo.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. Rekli smo zadnjič, da potovanje cesarjevo po Šlezkem se sme smatrati za danico bolje prihodnosti ondašnjim Čehom in Poljakom. En dokaz med drugimi je ta-le dogodba: Ko je cesar željo izrekel, da hoče iti poslušat, kako se na Tešenskem učiteljišči uči, stopil je deželni načelnik k njemu ter rekel: „Ali, veličanstvo, tega ni v programu", odgovoril mu je ostro cesar: „Mene ne briga program, jaz to želim", in kar naglo je šel v učiteljišče ter ukazal, naj se izprašujejo učenci iz veronauka v nemškem in českem jeziku, potem iz českega in poljskega jezika. Povsod se je za česko in poljsko narodnost jako zanimal in razodeval, kako veljavo daje deželnim jezikom. Iz tega se vidi, da cesar hoče, da postane meso in kri njegova v prestolnem govoru izrečena beseda, da se mora vsem narodnostim pravica goditi.

— O delegacijah ni dosihmal nič posebnega omeniti. Iz izjav ministra vnanjih zadev barona Haymerle-a nismo zvedeli nič gotovega o turških zadevah; veliko je govoril, a nič povedal; se ve pa, da vnanje zadeve se ne dadó na veliki zvonec obesiti. — Skupne (avstrijsko-ogerske) državne potrebščine za leto 1881 so preračunane na 116 milijonov 814.985 gld., tedaj za 8 milijonov 739.402 gld. več ko lani. Od celega zneska pride na Avstrijo 75 milijonov 259.567 gld., na Ogersko pa 32 milijonov 254.100 gld. plačila.

— Vse kaže, da bode skupščina poštenih, to je, konservativnih Nemcev, ki bode ta mesec v Lincu, mnogobrojna. Iz vseh nemških dežel se oglašajo možaki, katerim uže presedajo laži nemčurskih ustavovercev, ki Slovanom ne privoščijo njihovih pravic. „Tiroler Stimmen" pišejo o nemško-konservativnem „parteitagu" med drugim to-le: „Zdaj se ima odkriti velika laž, da liberalci in judje zastopajo nemško ljudstvo, da bo to slepec lahko videl. To je namen „parteitaga" konservativnih, to je, poštenih Nemcev. Konservativcu ni za prazno demonstracijo, on ne bo igral burk, kakor jih igrajo liberalci, on ne postavi na dnevni red samo le narodno vprašanje, izmišljene narodne nevarnosti, on se bo pečal tudi s političnimi in gospodarskimi prašanji, katerih se liberalci tako ogibljejo. In prav tega se liberalci strašno bojé, ker čutijo, da celó preprosti kmet lahko spozná, na katero stran mu je stopiti."

Iz Turčije. — Ulčinja še nimajo Črnogorci, kajti zopet je le laž, da ga jim Turčija izroči 28. dne oktobra; menda bode sodni dan poprej, ko Črnogorci dobijo svojo zemljo nazaj.

Žitna cena

v Ljubljani 30. oktobra 1880.

Hektoliter: pšenice domače 9 gold. 26 kr. — banaška 10 gold. 57 kr. — turšice 6 gold. 34 kr. — soršice 8 gold. 50 kr. — rži 6 gold. 66 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 4 gold. 87 kr. — ajde 5 gold. 36 kr. — ovsa 3 gold. 25 kr. — Krompir 2 gold. 32 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: **Alojzi Majer.** — Tisk in založba: **J. Blaznikovi nasledniki** v Ljubljani.